

Forum za Prevenciju Konflikta

PROSJAČENJE NA KOSOVU I NJEGOV UTICAJ NA BEZBEDNOST LJUDI

Priština, Januar 2014

An EU funded project managed by
the European Union Office in Kosovo

Forum za Prevenciju Konflikta

PROSJAČENJE NA KOSOVU I NJEGOV UTICAJ NA BEZBEDNOST LJUDI

Priština, Januar 2014

An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo

Forum za prevenciju konflikta je forum civilnog društva koji teži da ukaže na bezbedonosne probleme vezane za severni deo Kosova, promovišući i zalagajući se za efikasna politička rešenja. Forum predstavlja platformu sa jasno definisanom temom za diskusiju, za organizacije civilnog društva sa zajedničkim interesom za zajedničkom dijalogom i zagovaranjem o važnim bezbednosnim pitanjima sa nadležnim organima. Forum za prevenciju konflikta se trenutno sastoji od sledeći organizacija: Aktiv, Centar za zagovaranje demokratske kulture, Centar za razvoj lokalnih sredina, Hendikos (severna Mitrovica), Centar za razvoj društva (Leposavić), i Zdravlje (Zvečan).

Potvrde

Centar za razvoj društva uz doprinos Foruma za prevenciju konflikta, Foruma građanskih inicijativa (FIQ) i Foruma za bezbednost, sačinio je ovaj izveštaj, zajedno sa neprocenjivim doprinosom lokalnih partnerskih organizacija civilnog društva - Komunikacija za razvoj društva i Udruženje žena ruka ruci (Gračаница), Alperenler (Mamuša), Shpetimtari (Peć), Omladinski centar u Prištini (Priština) i Inicijativa za aktivizam (Uroševac).

Želimo da se zahvalimo Evropskoj uniji, koju zastupa Kancelarija Evropske unije na Kosovu, pod „Facilitacija civilnog društva” za Kosovo, za finansiranje ovog istraživanja a u sklopu njihove podrške projektu „Osnaživanje organizacija civilnog društva na Kosovu da postanu efektivni saradnici u bezbednosnoj politici i procesima donošenja odluka”, koju sprovodi organizacija Saferworld, FIQ i Aktiv.

© Autorska prava

Nijedan deo ove publikacije ne može biti reprodukovan, ili izmenjen bez saglasnosti izdavača. Ova publikacija je napravljena uz pomoć Evropske unije. Sadržaj ove publikacije je isključivo jemstvo Foruma za prevenciju konflikta i ne može se uzeti kao stav Evropske unije.

I. Uvod

U decembru 2013 AKTIV, FIQ i sedam pomenutih lokalnih partnerskih organizacija organizovale su sedam sastanaka dijaloga sa zajednicom u Gračanici, Mamuši, Partešu, Peći, Prištini, Uroševcu i Zvečanu, da diskutuju o pitanju prosjačenja na Kosovu i njegovom uticaju na bezbednost ljudi.

Ukupno je na sastancima dijaloga sa zajednicom učestvovalo 97 učesnika. Pored toga, 6 fleksibilno-strukturiranih intervjua sa predstavnicima nadležnih organa i uključenim akterima (Karitas Kosovo, Institut za socijalnu politiku, Kosovske policije, Skupštinski odbor za zdravstvo, rad i socijalno staranje, Centar za socijalni rad u Prištini i Terre des Hommes) su sprovedena od strane FIQ iz Prištini, i 1 od strane članova Forum za prevenciju konflikta (sa predstavnikom UNICEF-a) u severnoj Mitrovici.

II. Ključni nalazi

Sledeći zaključci, koji su identifikovani na sastanku dijaloga sa zajednicom, biće podeljeni sa nadležnim lokalnim, nacionalnim i međunarodnim akterima i zainteresovanim stranama na Kosovu, i oni će se koristiti od strane partnerskih organizacija civilnog društva za ciljano zagovaranje sa ovim akterima i promovisanju plodnog dijaloga između aktera civilnog društva i nadležnih organa o bezbednosnoj politici i donošenju odluka.

• Pojava

Prosjačenje kao pojava je postojeći problem na Kosovu, koji po građanima ispitanim tokom dijaloga na sastanku zajednica, nije nikada sistematski rešavan. Postoji značajna razlika između broja prosjaka prisutnih u urbanim i ruralnim sredinama, kao i specifični načini traženja novca koji se koriste, kao što je ispunjavanje želja ili tražeći pomoć za medicinske svrhe i sl.¹ Ispitanici su izrazili osećaj straha u slučajevima kao što su maltretiranje od pojedinih prosjaka, praćenje od grupe prosjaka, kao i mogućnost da ljudi koji prosjače upadnu u njihove privatne posede „od vrata do vrata“.

• Prosjaci

Prosjaci su najčešće identifikovani kao najranjiviji članovi društva, kao što su maloletna lica, starije osobe, žene u pratnji dece, a to su uglavnom predstavnici manjinskih grupa kao što su Romi, Aškalije i Egipćani, kao i strani državljani, pretežno poreklom iz Albanije. Na severnom delu Kosova prosjačenje je navodno praćeno bolestima zavisnosti (npr. narkomanije).

¹ Sastanak za dijalog sa zajednicom Gračanica, 12. decembar 2013

- **Glavni uzroci**

Kao glavni razlog za trenutnu situaciju u vezi prosjačenja je nepovoljna ekonomska situacija, utvrđeno je na dijalogu učesnika, na sastanku zajednica. Skoro nedvosmisleno, slab ekonomski učinak i visoka stopa nezaposlenosti, danas na Kosovu se smatraju dobrom podlogom koja izaziva aktivno prosjačenje, dok percepcija prosjačenja, kao posledica trgovine ljudima ili kao kriminalna aktivnost, pomenuta je samo marginalno. Očigledno, popularna mišljenja ne odražavaju u potpunosti zaključke međunarodnih organizacija prema kojoj je Kosovo izvor, destinacija i tranzitna zemlja za decu izloženu prisilnom prosjačenju.²

III. Prosjačenje na Kosovu i uticaj istog na bezbednost ljudi

Ovaj izveštaj analizira pitanje prosjačenja na Kosovu i uticaj istog na percepciju i realnu opasnost od ove pojave po ličnu bezbednost ljudi na Kosovu. To daje višestruki ugao jer takođe ima za cilj da skrene pažnju na verovatnoću o trgovini ljudima, dečiji rad, i zloupotrebe osoba sa posebnim potrebama u organizovanom prosjačenju i institucionalnih odgovora na ovaj problem.

Izveštaj, međutim, se ne bavi pitanjem rasprostranjenosti prosjačenja na Kosovu jer to bi zahtevalo više resursa i šireg istraživanja širom celog Kosova. Pretpostavka inkorporirana u ovom radu, jeste ona koja pojavu prosjačenja vidi u obimu koji zahteva strukturiran institucionalni i celokupni društveni odgovor. Ova pretpostavka je potvrđena kroz dijalog na sastanku zajednica gde su svi učesnici priznali postojanje i težinu ovog problema iz svakodnevnog životnog iskustva.

U izveštaju se takođe uočava različita društveno-politička dinamika koja postoji između severnog dela Kosova (opština severna Mitrovica, Zvečan, Zubin Potok i Leposavić) i ostatka Kosova. Proces integracije, severnih kosovskih institucija u postojeće zakonodavne okvire, počeo je tek u novembru 2013 nakon lokalnih izbora. Društveno-politički kontekst u kome se ova pojava odvija, u post-konfliktnom periodu, je stoga značajno drugačiji. Ovaj izveštaj pokušava da ukaže na to.

Prosjačenje kao društvena pojava ima potencijal da negativno utiče na dobrobit društva u celini, predstavljajući značajnu pretnju ukupnoj bezbednosti. Specifičan i delikatan problem u tom smislu predstavlja decu u prosjačenju. Kosovo je izvor, tranzitna i odredišna zemlja za žrtve trgovine decom, prisilnu prostituciju i prinudno prosjačenje, a žene i deca u marginalizovanim zajednicama (RAE) su posebno ranjivi na trgovinu ljudima, zbog visoke stope siromaštva i niskih stopa nataliteta.³ Različite medijske priče i kampanje su iznete na Kosovu, u cilju podsticanja šire javnosti u zaustavljanju davanja novca deci koja proše na ulicama, sa ciljem da se smanji „podrška/finansiranje“ ovog pitanja, to jeste, onima koji imaju koristi od iskorišćavanja dece za lično bogaćenje.⁴ Međutim, pored dece, ima i drugih kategorija ljudi, prosjaka koji su vidljivi, kao što su ekstremno siromašna lica sa Kosova i susednih zemalja, narkomana, itd.

² (Refworld, 2011)

³ (Refworld, 2011)

⁴ (OSCE, 2009)

• Vrste prosjačenja i prosjaci

U razgovorima sa građanima i predstavnicima centralnih i lokalnih institucija koje se bave pitanjem prosjačenja, u 7 opština širom Kosova u kojima se radilo ovo istraživanje, identifikovali smo dve dominantne grupe prosjaka: oni koji rade na ulicama (uključujući i kafiće, restorane i slična mesta) i one koji se bave „od vrata do vrata” prosjačenjem (često tvrdeći, zbog trećeg lica).

Ispitanici u ruralnim područjima (Gračanica, Mamuša, Parteš) usaglasili su se oko toga da ne postoje „klasični” oblici prosjačenja u ovim zajednicama u smislu uličnih prosjaka, ima onih koji se bave prosjačenjem „od vrata do vrata” gde prosjaci navodno traže finansijsku pomoć u ime trećeg lica (u većini slučajeva za člana porodice koji je bolestan, a često se ispostavi da je to lažna tvrdnja).⁵ Takođe, u Gračanici je primećeno da deca, pripadnici RAE zajednica, prose u okviru verskih kompleksa i kada su masovna i verska okupljanja (ili kolektivne turističke posete). U urbanim sredinama u kojima se radilo ovo istraživanje (Peć, Priština, Uroševac i Zvečan), građani prijavili da je primećen veći broj prosjaka, angažovanih na ulici i „od vrata do vrata.”⁶

Navodno, u većini slučajeva, deca - najugroženiji članovi društva - su takođe uključena u takve aktivnosti. Prema učesnicima na sastancima dijaloga sa zajednicom, deca su u nekim slučajevima žrtve prinudnog rada nametnutih od strane roditelja,⁷ ali i kriminalnih grupa koje kontrolišu veliki broj dece koja prose na ulicama.

Nažalost, statistički podaci o prosjačenju na severu Kosova nisu postojali. U intervjuu, regionalni predstavnik UNICEF-a za sever Kosova je dao izjavu u kojoj kaže da problem prosjačenja ne postoji na severu Kosova, jer je ova pojava potisnuta sveobuhvatnom akcijom međunarodne zajednice usmerene na poboljšanje socio-ekonomskog položaja RAE zajednice.⁸ Ako se iz ovih intervjuova može izvući jedan glavni zaključak, na severnom Kosovu, je primetna tendencija da se ovaj društveni problem odnosi na određenu etničku zajednicu, a to su Romi, Aškalije i Egipćani koji žive na severu Kosova.

• Uzroci prosjačenja i njene implikacije na društvo

Postoje osetna odstupanja u percepciji proporcija problema između nadležnih institucija i građana koji su učestvovali na sastancima dijaloga sa zajednicom na severu Kosova. Učesnici na severu su se složili da ovaj problem ne postoji samo u RAE zajednicama, već je prisutan i kod velikog broja kosovskih Srba. Međutim, u ovim slučajevima učesnici su se složili da je problem drugačije prirode/uzroka. Dok je većina RAE prosjaka vođeno siromaštvom, među kosovskim Srbima se ovaj problem navodno odnosi i na alkohol i bolesti zavisnosti.

Ovo je identifikovano kao velika pretnja po bezbednost stanovništva pošto su obrasci ponašanja kod prosjaka koji su zavisnici, potencijalno agresivniji i invazivni prema stanovništvu i povlači potencijalno nekontrolisane, nasilne reakcije.

⁵ Sastanak za dijalog sa zajednicom Gračanica, 12. decembar 2013, Sastanak za dijalog sa zajednicom Mamuša, 10. decembar 2013, Sastanak za dijalog sa zajednicom Parteš, 11. decembar 2013

⁶ Sastanak za dijalog sa zajednicom Peć, 11. decembar 2013, Sastanak za dijalog sa zajednicom, Priština 10. decembar 2013, Sastanak za dijalog sa zajednicom Uroševac, 9. Decembar 2013 i Sastanak za dijalog sa zajednicom Zvečan, 6. decembar 2013

⁷ Sastanak za dijalog sa zajednicom Zvečan, 6. decembar 2013

⁸ Intervju sa Ivanom Milosavljević, regionalni predstavnik UNICEF-a u severnoj Mitrovici, decembar 2013

Imajući ovo u vidu, učesnici sastanka dijaloga sa zajednicom su saglasni da taj odnos, socijalni uticaj i potencijalna bezbednosna pretnja ovog problema zahteva veliki i koordiniran institucionalni odgovor koji bi obuhvatao socijalne usluge, policiju, ali i centar za rehabilitaciju i lečenje zavisnika od droge i alkohola.⁹

Posebnu dimenziju ovom problemu daju brojna mentalno ometena lica ili lica sa invaliditetom, uključena u prosjačenje. Ovaj problem potencijalno ukazuje na nedostatke u socijalnom i zdravstvenom sistemu na Kosovu. Smanjena sposobnost za rad, osoba sa invaliditetom, koja van svake sumnje, utiče na njihovu konkurentnost na tržištu rada, na Kosovu koje svakako ima visok nivo nezaposlenosti.¹⁰

Imajući ovo u vidu, verovatno je da su osobe sa invaliditetom primorane da mole za puko preživljavanje. Naravno, potencijalni mehanizam reakcija na fenomen prosjačenja na Kosovu trebalo bi da bude dovoljno fleksibilan da se predvidi drugačiji tretman tih lica u odnosu na potencijalno kriminalno prosjačenje. Kod lica sa mentalnim oštećenjem, situacija je još komplikovanija jer potencijalno uključuje element nemogućnosti da donose nezavisne odluke koje čine takve osobe više sklonim organizovanoj eksploataciji. Svi ovi slučajevi zahtevaju proaktivno angažovanje socijalnih službi i kasnije, istražnih radnji policije Kosova.

• Odgovori društva na prosjačenje

Uticaj prosjačenja na bezbednost i sigurnost građana nije nužno značajan u svom ispoljavanju, ali ipak nosi značajan potencijal rizika. Rizik od razvoja obrazaca ponašanja, devijantnih pojedinaca i / ili grupa uključenih u prosjačenje jer su ostavljani na društvenim marginama, nisu integrisani u socijalne i obrazovne programe, jeste visok. Štaviše, takav potencijal je još veći kada postoji institucionalni odgovor na ovaj problem.

Učesnici sastanaka dijaloga sa zajednicom zaključili su da ne postoje efikasni mehanizmi za uklanjanje dece koja prose na ulici, ili sankcije protiv roditelja koji ohrabruju ili / i nameću takvo ponašanje. Iako se čini da postoji dovoljno ljudskih resursa u okviru institucija¹¹, čini se da ne postoji proaktivan pristup od strane društvenih institucija koje bi uključile rad na terenu i praćenje ovih predmeta. Takav proaktivan pristup bi nesumnjivo trebao da usledi iz sveobuhvatnih i efikasnih nacionalnih i lokalnih strategija koje nude višeslojni odgovor na ovu složenu društvenu pojavu.¹² Međutim, takva strategija ne postoji (još uvek).

Odgovorni akteri, umesto što silom uklanjaju prosjake sa ulica, treba da rade sa njima pojedinačno i vide kakva se alternativa rešenja mogu naći za svaki pojedinačni slučaj. Štaviše, uzimajući u obzir da većina prosjaka dolazi iz Albanije, trenutni Memorandum o razumevanju između Kosova i Albanije treba podržati u cilju postizanja bolje koordinacije u pronalaženju održivog rešenja za ovu grupu ljudi.¹³

⁹ Žena/52, Sastanak za dijalog sa zajednicom Zvečan, 6. decembar 2013

¹⁰ (Izveštaj Studije o tipologiji i politika odgovora na dečije prosjačenje u EU, 2012)

¹¹ Intervju sa Gafura Podvorice, direktor Odeljenja instituta za socijalnu politiku (Ministarstvo rada i socijalnog staranja), decembar 2013

¹² Intervju sa Liburn Aliu, član skupštinskog Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje, decembar 2013

¹³ Intervju sa Vjosa Rogova-Damoni, menadžer projekta Terre des Hommes kancelarije na Kosovu, decembar 2013

Prema izjavama kosovskih policajaca zaduženih za region Prištine, policija se bavi identifikacijom lica uključenih u prosjačenje pod sumnjom da nisu građani Kosova i usled nedostatka odgovarajućih ličnih dokumenata i dozvola za boravak. Raspoloživi statistički podaci su oskudni, na nacionalnom nivou, u prvih 6 meseci 2013 policija je optužila 93 osobe uključene u prosjačenje. U ukupno 45% njih su bile žene i 35% deca. Etnička struktura optuženih takođe govori u prilog raširenom mišljenju da se prosjačenje etnički i kulturološki odnosi na jednu etničku grupu, RAE zajednicu. Ukupno 70% optuženih bili su pripadnici ove etničke grupe. Osnov za optužnicu bio je pretežno nedostatak odgovarajućih ličnih dokumenata a 70% njih su državljani Albanije.¹⁴

Kako je direktor¹⁵ Centra za socijalni rad u Prištini naveo, svaka dva meseca centar preduzima neke akcije sa Kosovskom policijom u cilju otklanjanja prosjaka sa ulica, daje hranu i prosjacima se objašnjavaju posledice njihovih prestupa. Međutim, ne postoji institucija u koju centar može poslati ove prosjak posle toga. Posebno se deca-prosjaci ne mogu poslati u zatvor, tretman niti stanovanje. U bazi podataka centra postoji 75 prosjaka, od kojih su 8 odrasli, svi ostali su deca. Konačno, veoma je teško da se prosjaci uklone sa ulica gde njihova zarada iznosi 20 do 60 evra dnevno. Iako prosjaci tvrde da oni svojom voljom i na sopstveni rizik prose, teško je poverovati u to.¹⁶

Koordinator za zajednicu i prevenciju za region Prištine u okviru Kosovske policije¹⁷ izjavio je da je svim optuženim, državljanima Albanije izrečena kazna od 1 do 3 godine zabrane ulaska na Kosovo. Nema indikacija, niti tvrdnji od strane Kosovske policije da je tako veliki broj optužnica, posebno među decom, rezultirao istragama na terenu o trgovini ljudima i / ili prisilnim dečijim radom.”

Sve u svemu, institucionalni odgovor se pokreće isključivo u slučaju kada neki od prosjaka učini prestup ili zločin koji njega / nju kvalifikuje za istraživačko-kaznene postupke. Lišeni ovih preduslova, nije se vodila istraga oko ovih slučajeva. Nema radnji relevantnih institucija koje bi utvrdile da li postoji prinudni rad, iznuda ili čak organizovani kriminal u slučajevima dečijeg prosjačenja. Očigledno, pritisak na institucije da se bave ovim problemom na više strukturiran i odgovoran način, treba da dođe iz civilnog sektora ili / i međunarodnih i lokalnih organizacija koje rade na zaštiti ljudskih /dečijih prava. Isti broj treba da stoji iza inicijative da se stvori nacionalna strategija koja bi odgovorila na ove izazove.

Iako Kosovo nije potpisnik Konvencije o pravima deteta,¹⁸ koja je utvrđena od strane Ujedinjenih nacija, zahteva se kontinuirani napor ka poštovanju međunarodnih standarda ljudskih prava i da ce pridržavaju pravila i principa navedenih u konvenciji. Naime, ova konvencija obavezuje na zaštitu dece „od ekonomske eksploatacije i od obavljanja bilo kog posla koji bi mogao da bude opasan ili bi ometao školovanje deteta, ili bi bio štetan po zdravlje deteta ili fizički, mentalni, duhovni, moralni ili društveni razvoj”¹⁹ i „protiv svih drugih oblika iskorišćavanja štetnih po bilo koji vid detetove dobrobiti.”²⁰

¹⁴ Intervju sa Faik Fajzulahu, koordinator za zajednice i prevenciju za region Prištine u okviru Kosovske policije, decembar 2013

¹⁵ Intervju sa Vebi Mujku, direktor Centra za socijalni rad u Prištini, decembar 2013

¹⁶ Intervju sa Vebi Mujku, direktor Centra za socijalni rad u Prištini, decembar 2013

¹⁷ Intervju sa Faik Fajzulahu, koordinator za zajednice i prevenciju za region Prištine u okviru Kosovske policije, decembar 2013

¹⁸ Konvencija o pravima deteta (usvojena 20. novembra 1989, stavljena na snagu 2. septembra 1990) br. 27531 (Konvencija o pravima deteta)

¹⁹ Konvencija o pravima deteta. čl. 32 par. 1

²⁰ Konvencija o pravima deteta čl. 36

Istraga zbog mogućih iznuda, prisilnog rada i drugi oblici zloupotrebe dece u prosjačenju bi trebalo da bude posao Kosovske policije. Prosjačenje kao pojava nije definisana kao krivično delo u zakonodavstvu Kosova, niti treba da bude. Umesto toga, Krivični zakon Kosova²¹ pominje sankcije isključivo kada se radi o "eksploataciji" dece (ljudi). Ova činjenica ne bi trebalo da opravda policiju za nepreduzimanje istražnih koraka i ne reaguje kada ima osnovanu sumnju da se radi o nekom obliku zloupotrebe dece.

Konačno, isto važi i za tendenciju da se poveže, opravda i toleriše prosjačenje kao „tradicionalno“ običajno ponašanje unutar jedne etničke grupe (u ovom slučaju RAE).²² Ova široko rasprostranjena percepcija ne treba lišiti Kosovsku policiju od odgovornosti da deluje proaktivno. To je posebno važno, jer postoje indicije da iza ovog društvenog fenomena stoje različiti oblici organizovanog kriminala, deca se zlostavljaju i nasilno teraju na rad.²³

Odgovor sektora civilnog društva

Reakcije civilnog sektora, iako postoje, daleko su od dovoljnih. Postoje registrovani slučajevi civilnih intervencija fokusiranih na jačanje javne svesti.²⁴ Ipak, takve intervencije su više izolovani slučajevi nego refleksija kreiranja akcija na osnovu jasne, dugoročne strategije rešavanja ovog problema. Iste one organizacije koje su bile uključene u akcije u ovoj oblasti, strukturnu programsku reakciju ocenjuje kao nemoguću usled nedostatka održivih resursa. Ovo indicira zapostavljanje ovog socijalnog fenomena i njegovih implikacija uzrokovanih teškim socio-ekonomskim stanjem na Kosovu.

Dalje, komparativne analize društvenog odgovora na pojavu prosjačenja u razvijenim zemljama EU i regiona potvrđuju neuspeh civilnog sektora da se uključi u suštinske elemente u rešavanju ovog problema a to su akcije na zastupanju. Takve akcije trebaju biti fokusirane na donosioce zakona, insitucije na nacionalnom nivou i na kreiranje obimnih strategija za rešavanje korena i najmalignijih manifestacija prosjačenja na Kosovu ali isto tako trebaju da istraže mogućnosti za izmenu zakonskih regulacija i/ili primene odredbi koje bi agencije za implementaciju zakona obavezale da izvrše preventivne istražne radnje u slučajevima kada su u prosjačenje uključena deca.

Još jedan zaključak ovog istraživanja, kada je u pitanju uključenost civilnog sektora u naporima ka iskorjenjivanju prosjačenja, je nedostatak umrežavanja i partnerstava na bazi zajedničkog cilja između organizacija u čiju osnovnu oblast delovanja spada ovaj problem (npr. organizacije koje štite prava žena i dece). Efekti napora usmerenih ka zastupanju za donošenje nacionalne strategije za prevenciju dečijeg prosjačenja, bili bi van svake sumnje veći ako bi se veći broj lokalnih i međunarodnih organizacija uključio u zajedničke organizovane i strukturne intervencije.

Međutim, nevladin sektor igra važnu ulogu u obrazovnim aktivnostima i podizanju javne svesti, posebno prema javnosti, o ponašanju i postupcima u odvrćanju od prosjačenja. Svi sagovornici iz intervjua sa lokalnim institucijama, međunarodnim organizacijama, civilnim predstavnicima itd naglasili su da čin

²¹ Krivični zakon Kosova, čl. 171

²² Intervju sa Faik Fajzulahu, koordinator za zajednice i prevenciju za region Prištine u okviru Kosovske policije, decembar 2013

²³ Intervju sa Jakupom Sabedini, načelnik Sektora za održivi razvoj KARITAS Kosova, decembar 2013

²⁴ Intervju sa Jakupom Sabedini, načelnik Sektora za održivi razvoj KARITAS Kosova, decembar 2013

davanja novca prosićima (bez obzira na motiv ili osećaj velikodušnosti) zapravo podstiče takvo ponašanje, a ponekad se verovatno stavljaju obični ljudi sa najboljim namerama u lanac aktivnosti organizovanog kriminala, eksploatacije dece i osoba sa posebnim potrebama, kao i drugih ranjivih društvenih grupa. Organizovana kampanja u tom smislu, koja će okupiti znaćajan broj organizacija civilnog društva, ali i obezbediti širi institucionalni angažman (Kosovsku policiju, relevantna ministarstva, itd), izgleda kao neophodnost.

IV. Preporuke

Uzimajući u obzir kompleksnu prirodu socijalnog fenomena prosjaćenja, reakcija od strane odgovornih lica bi morala biti sistematska i usmerena u pravom smeru. Pošto odgovornost u vezi ovog problema leži na svim nivoima javne vlasti, kako na centralnom tako i na lokalnom nivou, potrebno je odrediti jasne i ostvarljive ciljeve kako bi se trenutno stanje stvari poboljšalo. Osim vodeće ideje, tj stvaranje šansi za zaposlenje, i time poboljšanja opšteg dobrostanja kod građana, sledeći koraci se trebaju preduzeti od strane određenih entiteta:

Vlada Kosova

- Vlada treba da obezbedi efikasnu strategiju za rešavanje korenskih uzroka prosjaćenja, posebno diskriminaciju po osnovi etničke pripadnosti i siromaštva. Ova strategija treba da identifikuje realne instrumente pomoći deci koja rade na ulici kako bi prebrodili barijere u pristupu obrazovnim programima i kako bi se njima i njihovim roditeljima pomoglo da ponovo uđu u školski sistem, kako bi se započeli programi pomoći za smanjenje siromaštva i nejednakosti koja pogađa RAE zajednicu i slično.
- Posebni imperativ strateškog pristupa Vlade bi bio identifikovanje okvira (protokola) za institucionalnu saradnju između socijalnih službi, Kosovske policije, zdravstvenih institucija, organizacija civilnog društva, i drugih relevantnih instanci koje u međusobnoj saradnji mogu pomoći u rešavanju ovog kompleksnog višeslojnog društvenog fenomena. Među-ministarska saradnja, koja bi uključivala Ministarstvo rada i socijalne politike, Ministarstvo obrazovanja i nauke, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstva zdravlja, je suštinski predkorak u dizajniranju kredibilne i operativne strategije.

Lokalne opštine

- U skladu sa vladinom strategijom koja se tek treba proizvesti, lokalni implementacioni akcioni planovi moraju da kreiraju i postave na noge instrumente/mehanizme za implementaciju sistemskih mera usmerenih ka smanjenju učešća dece u prosjaćenju i prinudnom radu. Suštinski fokus treba da bude na naporima uključivanja dece sa društvenih margina u sistem obrazovanja i neformalnih obrazovnih programa, kao i efikasni kontakt sa porodicama dece.

- Primarna odgovornost za ove inicijative treba da leži na lokalnom/opštinskom nivou pošto bi ovo omogućilo kreiranje kanala za kontinuiranu podršku i koordinaciju sa relevantnim institucijama na centralnom nivou ali isto tako i omogućilo lokalnim vlastima da u obzir uzmu i lokalne specifične okolnosti/potrebe koje postoje u lokalnoj zajednici.

Organizacije civilnog društva (OCD)

- OCD na Kosovu moraju biti proaktivnije u akcijama jačanja svesti u javnosti usmerenih ka smanjenju „tražnje” kod dece koja prose, preko obeshrabljivanja ljudi da daju novac deci koja prose. Kampanje jačanja javne svesti se trebaju odvijati na nacionalnom nivou, ali takođe moraju biti prilagođene etničkim/društvenim i ekonomskim pojavnim karakteristikama. Akcije kampanja moraju biti sveobuhvatne i dugoročne sa ciljem da upoznaju opštu populaciju sa kontekstom prosjačenja na Kosovu i posebno implikacijama samog čina podrške pojedincima preko malih donacija. Ove kampanje trebaju da prošire poruke kojima se građani pozivaju da ne daju novac prosjacima, posebno deci, pošto to samo pospešuje trgovinu decom.
- OCD treba da istraže mogućnosti uspostavljanja mreže/foruma organizacija koje bi preuzele vođstvo u dugoročnim naporima da se iskoreni (ili smanji) prosjačenje na Kosovu.

Policija Kosova

- Kosovska policija treba da istražuje prisilni rad i ekonomsku eksploataciju dece i navodnih slučajeva trgovine ljudima koje su u opštem smislu povezane sa prosjačenjem. Preventivne istražne radnje koncentrisanje na isključivanje opcije da se u određenim slučajevima radi o zloupotrebi dece trebaju postati deo protokola kada se radi o postupcima policije sa decom koja prose.
- Kosovska policija treba da uspostavi živu i efikasnu saradnju sa zemljama u okruženju i njihovom policijskim jedinicama, kako bi se uspostavio efikasan sistem praćenja slučajeva deportacije i osiguralo uključivanje ovakvih osoba u edukativno/socijalne programe organizovane u zemljama njihovog porekla. Ove mere mogu doprineti prevenciji ponovnog uključivanja ovakvih osoba u prosjačenje.

Bibliografija

Sastanci za dijalog sa zajednicom; Gračanica (12. decembar 2013), Mamuša (10. decembar 2013), Parteš (11. decembar 2013), Peć (11. decembar 2013), Priština (10. decembar 2013), Uroševac (9. decembar 2013) i Zvečan (6. decembar 2013)

Konvencija o pravima deteta (usvojena 20. novembra 1989, stavljena na snagu 2. septembra 1990) br. 27531 (Konvencija o pravima deteta)

Krivični zakon Kosova, član 171. <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Krivicni%20zakonik.pdf>

Intervju sa Ivanom Milosavljević, regionalni predstavnik UNICEF-a u severnoj Mitrovici, decembar 2013

Intervju sa Gafura Podvorice, direktor Odeljenja instituta za socijalnu politiku (Ministarstvo rada i socijalnog staranja), decembar 2013

Intervju sa Liburn Aliu, član skupštinskog Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje, decembar 2013

Intervju sa Faik Fejzulahu, koordinator za zajednice i prevenciju za region Prištine u okviru Kosovske policije, decembar 2013

Intervju sa Vjosa Rogova-Damoni, menadžer projekta Terre des Hommes kancelarije na Kosovu, decembar 2013

Intervju sa Vebi Mujku, direktor Centra za socijalni rad u Prištini, decembar 2013

Intervju sa Jakupom Sabedini, načelnik Sektora za održivi razvoj CARITAS Kosova, decembar 2013

OEBS. (2009, 9. oktobar). Saopštenje: Misija OEBS-a, lansiranje policijske kampanje protiv dečijeg prosjačenja na Kosovu. Preuzeto decembar 2013, od [www.osce.org / kosovo](http://www.osce.org/kosovo/51414): <http://www.osce.org/kosovo/51414>

Refworld. (2011). Nalazi o oblicima dečijeg rada. Preuzeto decembar 2013, od www.refworld.org: [www.refworld.org: http://www.refworld.org/pdfid/5065941817.pdf](http://www.refworld.org/pdfid/5065941817.pdf)

Izveštaj Studije o tipologiji i politika odgovora na dečije prosjačenje u EU. (2012, decembar). Preuzeto decembar 2013, od [www. ec.europa.eu](http://ec.europa.eu/anti-trafficking/entity.action?path=Publications/Child_Begging_EU): http://ec.europa.eu/anti-trafficking/entity.action?path=Publications/Child_Begging_EU